

ȘBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BGU Cluj / Central University Library Cluj

ANUL II.

No. 46

S
L:

- E. Lovinescu* Bătrânul (II)
G. Roșu În liniștea nopții
F. Aderca În orașele mici
Constanța Marine-Moscu Iedera
Mihail Celarianu Copac pe deal
Alice Soare Din prag
N. M. Nigrim Sărmana inimă
Virgiliu Moscovici Clopotul
Dragoș Protopopescu Strofe dela Nord
I. Peltz Cinematograf vechiu
Ion Sân-Giorgiu Sonete erolice

CRONICI:

- E. Lovinescu* : Teatrul Național, SORANA,
de *I. Al. Brătescu Voinăști* și *A. de Herz*.
Mihail Iorgulescu : Teatrul Regina Maria,
CIOCOLATIERA, de *P. Gavault*.

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

Apare Sâmbătă

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura **ALCALAY & Co.**

SBURATORUL

APTAMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLABORATORI:

ăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban,
Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Deme-
Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion
George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgu-
Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu
Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian,
Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narij, Ramiro Ortiz,
Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat,
Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu,
nanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici,
Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad,
G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru încățători, profesori și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcu-
rile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la *Librăria Alcalay & Co.* și la administrația
revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe
adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

„BĂTRÂNUL“

II

Conflictul dintre Bătrânul și Gina de o parte și restul familiei de cealaltă e evident; unii reprezintă o nobilă concepție de viață, închinată muncii, ceilalți sunt zoriții bunurilor materiale. Pornind dela distincția atât de categorică a acestor două lumi diferite, d. Rebreanu a încercat o ingenioasă interpretare a *Bătrânului*. A substituit oamenilor ideile; în locul unui conflict de persoane a văzut un conflict de concepte. De o parte, blocul vieții pure, spirituale, reprezentat prin Luca Delescu și Gina; iar de alta blocul vieții materiale, reprezentat prin toți ceilalți membri ai familiei Delescu. Prin acest schematism simbolic, se înlătură obiecțiile de ordin tehnic. Ne mai fiind indivizi, rolul bătrânului nu mai pare excesiv într'o acțiune, la care nu participă efectiv. El se integrează cu Gina într'un singur erou colectiv. Actul întâi nu mai pare pletoric; întreaga familie, multiplă și sgomotoasă, se reduce la un personaj unic. Acești doi eroi simbolici și polimorfi se ciocnesc astfel într'o piesă de o construcție solidă în care totul se aliniază spre bunul mers al ideii dramatice. La baza acestei interpretări, e, desigur, un element evident, împins până la un schematism ce satisface nevoile arhitectonice dramatice. Verificând cu severitate scara ideală a teatrului, d. Minulescu va constata cu stupefacție că sub mîna abilă a d-lui Rebreanu, *Bătrânul* și-a refăcut cele câte-va trepte ce i se păreau că-i lipsesc. Marea valoare a piesei d-nei Hortensia Papadat-Bengescu nu crește însă cu mult.

* * *

Actul al IV-lea al *Bătrânului* solicită oarecare observațiuni. Nedumerită în actul I, zguduită în actul II, interesată în actul III, atenția publicului declină în actul IV. E un fapt, peste care nu se poate trece. Situația bătrânului e de asemenea felurit interpretată; prezența lui în casa lui Lungeanu poate părea ca o deviere dela linia lui sufletească; dorința momentană de a rămâne acolo îl micșorează; șovăirea și prelungirea unei conversații aproape inutile în casa amantului Ginei pare nu numai anti-teatrală dar chiar supărătoare

pentru anumite scrupule morale. E o atmosferă de echivoc și de disoluție a interesului dramatic,—care trebuie risipită.

Mai puțin teatral prin însăși natura lui, actul al IV-lea e totuși cel mai poetic și mai omenesc din întreaga piesă. O *restitutio in integrum* nu e o soluție dramatică; nu s'gduie prin neprevăzut. Este totuși soluția vieții înseși, care se rupe, se încoadă și se reia indefinit. Viața e o cărpeală; soluțiile definitive sunt rare; meșterul divin coase ceea ce se desface; existențele cele mai solide se sprijină pe echivocuri și compromisuri. Deși lipsită de nerv dramatic, reîntoarcerea Ginei în situația ei anterioară este deci profund umană; prin caracterul ei elegiac, este și profund poetică... Simțim inutilitatea gesturilor. Ne răsvrătim; voim să violentăm destinele. Zadarnic. Apele încropite ale vieții ne așteaptă. Ne întoarcem la vechile dureri: sunt dureri cunoscute și le putem suporta mai lesne. Este în această reîntoarcere o melancolie impresionantă: melancolia, pe care o împrăstie toate sufletele resemnate la destinul lor... Ce i-a servit Ginei gestul ei aventuros? Nimic. Ia din nou dramul laboratorului lângă „bătrânul”; viața o recâștigă în formele ei inutabile: cearta cu „cei de sus” și agresiunea sensuală a bărbatului ei. Melancolie—și nimic nu se realizează mai greu pe scenă decât aceste situații stătării de un potolit ritm interior. De aici și disoluția atenției, ce se susține totuși atât de încordată în paginile cărții.

Venirea „bătrânului” în casa lui Lungeanu aruncă un echivoc moral numai aparent. În realitate, situația e profund omenească. Deprins cu lumea abstractă a gândirii, „bătrânul” e dezorbitat în viața practică. Nu e din cei ce se opresc la pragul unor conveniențe. Afecția lui pentru Gina îl aduce în casa aventurii de o noapte. Nu vine ca un justițiar sau ca un sfătuitoar ci ca un om târit de o afecție unică și ideală. Își abdică voința în fragilele mâini ale Ginei. Situația e extrem de delicată; e și tratată cu o abilitate magistrală. Omul nu știe ce să spună. O singură dorință îl stăpânește: vrea să fie împreună cu Gina. Căile îi sunt indiferente. Ar pretera, desigur, să se întoarcă în laborator; nu voește totuși să exerce vre-o ingerință; știința l'a dus la respectul desăvârșit al libertății omenești. De aici, dialogul tangențial, digresionile, și acea piroteală pe loc, ce au părut puțin teatrale. Sunt isvorâte însă din situație. Indărătul cuvintelor se urzesc hotărârile printr'un determinism inconștient. Ei își zic mereu „să mergem”—și nu mai merg; sunt două mari slăbiciuni ce și călesc în comun o voință, fără a se influența unul pe altul. Și când s'au hotărât, se întorc la brazda muncii lor părăsitate o clipă, cu o nobilă și umană resemnare...

Prin reprezentarea lui, *Bătrânul* și-a împlinit prima etapă a destinului, deși n'a dezarmat nici ostilitatea, nici incomprehensiunea. Il așteaptă însă și alte etape mai glorioase. Alături de Ion al d-lui L. Rebreanu, prin viață, prin concepție și prin intelectualitate, *Bătrânul* e fructul copt al unei literaturi intrate în maturitate.

E. LOVINESCU

In liniștea nopții

*Am stins de mult lumina, dar ne 'ndurat e domnul
Pleoapelor trudite și-al visurilor: somnul.
In noaptea ce odaia pustie mi-o inundă
Privirea-mi obosită zădarnic se scufundă,
O clipă să se prindă de-aripa vr'unui vis;
Uitate răni în suflet, din nou mi s'au deschis.*

*Mă scol și spre grădina cu flori deschid fereasta;
Iatăta pace-afară și vrajă'n noaptea asta!
Și'n vraja ce-o răvarsă răsufletul grădinii
Aud cum cântă'n noapte pe straturi albe crinii.
Aud suflarea verii în fraged trup de floare
Mișcând eterne doruri deapururi născătoare
De tânără viață: și-un colț de viață nouă
Aud cum se adapă din picurul de rouă;
Ascuns pe-un piept de floare, în tainică visare,
Aud cum soarbe un flutur a florii răsufolare.
Iar dintr'un cuib ce-ăsoude sub streșin'o iubire—
O noapte fericită — c'o dulce ciripire
Mă ceart'o rândunică, trezită de suspine:
„De ce ți-ai scos afară durerile, — străine?”*

G. ROTICĂ

IN ORAȘELE MICI

În orașele mici viața se alterează cu greu, ca un metal de preț. Trăești cinci, șase, șapte ani și, ca fixați într'o apă translucidă, sufletele ți se arată nici mai tinere, nici mai bătrâne, nici mai curate, nici mai mârșave decât le știai. Legăturile dela om la om au rămas aceleași, sau schimbarea de relațiuni s'a făcut atât de lent încât ai impresia că trăești într'o statornicie—dacă se poate spune astfel—mobilă. Ne transpunem dela un loc la altul ca o scenă ambulantă. Oameni noi nu vin în orașele mici, sau dacă vin sânt absorbiți în massă și un acid forte—acidul provinciei — le dizolvă substanța.

Nici eu n'am câștigat ceva în acești atâția ani. O îndelungată și leneșă lectură a tocat până, la pulbere zdrențele care ar fi trebuit să alcătuiască unitatea voinței mele. Am agonisit, e drept, cunoștințe noi și care n'au adaos cu nimic la suflet. Tu m'ai pierdut și eu te-am pierdut de câte-va ori, plecând pe aiurea. Ne-am reîntâlnit la aceeași cafea unică spre a relua vechile animozități psihice și a merge la noi serbări comunale. / Central University Library Cluj

Ași minți cu toate acestea, dacă n'ași recunoaște că oare care evoluțiuni s'au săvârșit în cugetu-mi.

În primul rând succesele prietenului nostru Tom, gazetarul cu figura neagră și părul forte, pe lângă acele mici creaturi care parfumau unicul local de petrecere m'au făcut să cuget.

De altfel... când am reacționat eu în alt chip? Acest viciu care m'a lăsat chel înainte de vreme își are obârșia în lenea de a lucra ceva cu mâinile, în groaza de a întreține relațiuni stabile cu oameni indiferenți, în disprețul vinovat pentru tot ceiace alcătue împletitura vieții noastre sociale, afaceri, croitorie, politică...

Țiu minte, în deosebi, cum Lizetta, steaua, care apărea pe scenă neștiind să danseze din timiditate, nici să cânte, din pricina acelei atât de mângâetoare și catifelate răgușeli, îl adora pe Tom până la încercarea de a se sinucide, îl adora și îl înșela.

Am tras încheerea că omorul la unii oameni nu e ceva bine definit și moral, că ceiace bărbații, stăpânitorii lucrurilor, cer în deobște dela femei — credință, unitate de obiceiuri, atenuare în simțiri—sunt de mai multe ori numai bețe în roate.

Pe când, pe drumul pe care ducea la parc, meditam chestiuni deasemenea natură, concetățenii noștri, mai practici, făceau cojocărie bănoasă ca să-și plimbe la bătrânețe, jupănițele în landouri franțuzești.

Doamne și domnițe, încărcate de toată voluptatea fanarului, treceau în automobile vertiginoase pe lângă zădarnicile mele reflexii.

Plimbarea acelor fericiți cari au scăpat de siluirea banului, în

șir nesfârșit de trăsurile, gabriolele, automobile și brecuri era priveliștea cea mai pitorească a orașelului, prilej de nenumărate cugetări imorale, istorice și invidioase.

Dar experiențele nu s'au mărginit la nestatorniciile Lizettei și la evoluția humorescă a speciilor umane.

Cazul doamnei Laura fu tot atât de instructiv.

Mare, blondă, umblând, mișca pare-se, în trupu-i un leagăn ideal. Sentimentală până la a vedea în bărbatul ei (mare negustor de rachiuri), un fel de tiran, fiecare act de iubire era o insultă în carnea și sufletu-i. Destinul—acest timid furios care accentuează în viața noastră tocmai ceea ce ni se pare mai drept să rămâe ascuns—destinul o făcuse mama unui copil slut și vicios. Doamna rămăsese totuși cuminte. Singurele ei necredințe erau de natură literară... Dar se pare că viața trupului nu e mai puțin imperioasă decât cea a sufletului. Și văzurăm astfel, în parc, pe doamna Laura ocrotind grațiile carnoase și umede ale unei nepoțele. O ducea la plimbare, sub privirile iritate ale oamenilor și nu știam ce era mai demn de gustat, voluptoasa uitare de sine, în mers a fecioarei sau dorința fragedă și rățicită pe streine tărâmurii, a doamnei. Cu vremea instinctul s'a regăsit și toți prietenii următori ai doamnei Laura fură băeți cari nu ajunseseră încă la 18 ani: în chipul acesta doamna Laura respecta instituția căsniciei și mulțimia întru câțva imoralele aplecări ale naturii omenești.

Ajunsesem aci cu spiritul: că viața noastră e întâmplătoare, că nu există nici un fel de moralitate în scopul acestei vieți (care e, deocamdată, perpetuarea) și că toate tragediile noastre din intelect sunt aberațiile unui animal suferind de cerebralitate—când a venit peste capul meu chel acea catastrofă sentimentală care a creat, în mica urbe, tristul meu renume.

Întâlnisem la balul prefecturei pe domnișora Elvira, fiica d-lui președinte al clubului liberal de aci. Fata era de'o nevinovată grație și avea un trup de al cărui preț nu-și da seama. Ne-am iubit prin dosul caselor părintești (gubernanta sub pom citea). Am hotărât—Elvira spunea că viața îi pare „un chîn” fără mine—am hotărât să ne luăm. Părintele a refuzat, firește. Fata nu. Și într'o odăiță de hotel din primul oraș de peste graniță, am pus temeliiile unei scurte fericiri, și a unei dezonorări mai mult, politice.

A trebuit să revenim în țară.

Și pentru că persoana mea nu indrituia nici cea mai slabă speranță a unei cât de viitoare existențe publice măcar locale, socrul a trebuit să renunțe la mine și să primească înapoi—fie și ciopârțit—obiectul lăcrămând al nelegiuirii mele.

Unde e Elvira?

Dar aci, în orașel.

Mi se pare că nu mă mai iubește. (Nici n'a avut de ce). De altfel, se ocupă cu politica și sprijină, în toate chipurile, pe tânărul rotund și ras care e prefectul poliției noastre vigilente. Tânărul (eu cred că și Elvira) va ajunge departe.

Dezastrul, pentru mine, a fost de natură meditativă. În ce privește relațiile sociale, câteva doamne mi-au zâmbit la teatru cu multă sim-

ceritate și am fost poftit, cu tot respectul, în benoarul domnului președinte al clubului conservator. Dar la putere fiind partidul liberal, am suferit, vreme, un regim special. N'am putut plăti decât așteptând o jumătate de zi, câteva taxe la percepție iar proprietăresei mele i s'a urcat patenta—respectiv mie chiria. Atât tot. În rezumat: o mică celebritate care și-a pierdut nuanța satirică primă, astfel că am rămas o figură proprie a orașelului.

În acest timp Alina exista, foarte aproape, cu alternative de umbră și lumină. Până la mine ajungeau zvonuri atenuate asupra familiei ei. O rudă îndepărtată îi cumpără o vie dolofană pe dealurile dimprejurul orașului. Prietenia Alinei cu bancherul capricios și cu tihnitul arhitect devine un fapt natural, în afară de comentarii.

Fiecare vară chema în parc trupul ei tânăr și mic, îmbrăcat în rochie alburie. Iluzia unei posibile frumuseți în greoaiele omenesți iubiri, trecea pe dinaintea ochilor mei odată cu arătarea de lapte a Alinei—spre a se perde iar, în tovărășia lui Nedelcu sau Giacomo Popescu, printre copacii somnoroși...

F. ADERCA

I E D E R A

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din casa mărunță mai rămăsese pe locul pustiu, stiva de lemn putred peste care vremea țesuse o caldă înveli-toare de muschiu înverzit. Alături, un pui firav de plantă își înălța vârful spre soare și, fiind din vița celor ce trăiesc și mor sprijinite veșnic pe alte puteri, tulpina în voia vântului, se lasă când pe urzicele ce se tupilau, ferindu-se de mrejele străine, când pe scaii ce-i sugeau, cu nesațiu seva. Și se ofilea, iedera, cătând neconținut, în înălțarea-i spre soare, un reazăm pe pământ...

Vântul, năprasnic, o îndoi aruncând-o, cu totul, pe mușchiul înverzit...

Și nu era acela adăpostul ce-l avusese neamul în agățarea-i pe ziduri de palat ori pe tulpina stejarilor fără varstă; un dor de înălțare cuprinsese planta până 'n rădăcini și când încercă să se ridice curpenii, galbeni și ofiliți, pătrunsese adânc până 'n iasca netedului sprijin.

Departa de soare, iedera pieri în umbra rece a putregaiului până la care o scoborâse lăstarii, în spre pământ...

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

Copac pe deal

Pe-un vârf de deal un străniu păzitor
Se'ndreaptă 'n zarea limpede: un pom;
Și'n noaptea violetă pare-un om,
Cu brațele spre cer, un vrăjitor.

Deasupra frunții lui un disc de ofir
Așează luna blând, cercuitor;
Și omul sângerează întâmplător,
Sub ramura de foc, ca un martir.

Dar luna 'și sue drumu 'ntunecat
Și 'i fulgeră pe trupul ridicat
Toți laurii din sboru 'i sideral...

Și arborele pare un soldat,
Cu brațele destinse, 'nflăcărat,
Ajuns prin lupte sus, stăpân pe deal.

MIHAIL CELARIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din prag

Din prag îmi surâdea cărarea 'ngustă
De peste care ramuri se sărută,
Și mă'mbiea spre apa ne'ncepută
Ce din izvor șoptia vioae: „—gustă!”

Și mă poftia și calea nebătută
Ce vraja în necunoscut și'ncrustă,
Și poartă avântarea ei augustă
Spre larg de zări, în nesfârșiri pierdută!

Era în zori; o zi albastră, clară,
De-abia simțeau că-i toamnă și răcoare.
Când m'au chemat cărarea, drumul iară!

Voiam să zbor!.. O amintire oare
Mai pălpâi în vatra solitară?..
Și am rămas să'nviu un foc ce moare!

ALICE SOARE

SARMANA INIMĂ

Visasem că murisem, iubito, și corpul meu rece cu chip alb și sfârșit de suferință, sta întins pe iarba verde, la umbra teiului sub care de-atâtea ori ne-am strâns în brațe, sub care de-atâtea ori cu brațele înlănțuite în jurul grumazului meu mi-ai jurat iubirea veșnică și sfântă, sub care ochii mei încruntați te-au zărit, nu mult după aceea, la sânul altuia, mângăindu-i fruntea cu aceeași mână albă și moale, sărutându-i ochii și obrazul cu aceeași gură însetată și nemulțumită.

Măhnitu'mi suflet plutea ușor, alb, învăluit într-o umbră străvezie, pe deasupra trupului meu mort. La capătul „pământului” înghețat, care a îndurat toate chinurile sufletului, sta micul și neînduratul copil, Cupido, dușmanul meu răutăcios, dar cel mai iubit. Era îmbrăcat într-o cămăsuță albă, deschisă la sân, și purta părul blond și creț căzut pe spate în râuri ondulate.

El plângea. Tolba'i cu săgeți o aruncase în lături, iar arcu'i dezdoit, era atârnat de ramura teiului, din care rupeai tu adese flori galbene.

Plângea întristat copilul, căci pierduse inima mea cu care atât de neștiutor se jucase.

• • •

De odată din înălțimea cerului albastru, ca un fulger se repezi în jos un șoim ager cu aripile strânse în jurul trupului său șui.

Cupido, speriat, smulse din iarbă tolba'i cu săgeți, își luă repede arcul atârnat de ramură și se ascunse iute în crângul apropiat, uitându-se înfricoșat prin ramuri.

Vulturul se căsni de'mi sparse pieptul cu ciocul lui tare, luă inima în ghiare, și se înalță pe stâncă sură ce se ridica lângă izvor, lângă izvorul rece și limpede din care de-atâte ori luai tu apă și'mi răcoreai fruntea...

Dar abia rupse din ea cu ciocul lui îndoit că, de amară ce era, îi dete drumul în prăpastie. Ea pică în izvor.

Cupido alergă plângând. Se opri în marginea izvorului și vru s'o ia din apă, dar nu putu, și începù a plânge mai rău și a se uita în toate părțile.

De marginea cealaltă a izvorului, mai la vale, el zări o copilă frumoasă, bălană, cu ochii negri,—erai tu.

El se rugă frumos și blând să'i dai inima, iar tu, știind că era inima aceleia care te-a iubit atât de mult, ai luat-o. Ți-a fost milă de ea,—singura milă ce te-a cuprins vre-odată,—și în loc s'o dai lui Cupido,—la ce ai mai fi dat-o ?,—ai îngropat-o la marginea izvorului

Cupido a murmurat dojenindu-te și ți-a jurat răzbunare. Apoi și-a luat tolba și arcul și a dispărut pe sub ramuri.

Sărmana mea inimă! Câtă dragoste a îngropat cu ea, câte visuri!..
Inimă tristă și fără de noroc!..

Va crește doar din mijlocul ei, de acolo unde sta ascuns chipul tău,—o iederă cu frunza neagră și amară; pe fiecare frunză va înflori luminat chipul tău veșnic adorat. Iedera va crește din zi în zi tot mai mare, și cum nu va avea de ce să se agațe.—precum inima mea de nimic nu s'a legat pe pământ,—se va târi pe jos umilită, prin țărână, sărmana iederă, iederă fără noroc!..

N. M. NIGRIM

CLOPOTUL

În noaptea nemișcată tăcerea gravă cântă..
Din umbra n'grămădire a schelelor de zid,
Ca un pumnal fantastic înfipt -- de jos — în vid,
Intunecata turlă în spațiu se implântă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un șcrâșnet surd... Și o formă informă a pornit
Să și legene conturul haotic, sus... Un sunet
Prelung, solema se'naltă. — Și trepidări de tunet
Frământă — acum eterul obscur și mărginit.

Un dangăt.. Incă unul.. Și'n marea de tenebre,
Concava lună—barcă lipsită de catarg—
Se 'neacă 'n orizontul opac, pe când în larg,
Arama și trâmbițează accentele tenebre.

Cu fiecare notă ce cade greu, sonor,
Ca un ciocan ce bate zadarnic într'o poartă,
Se țintuește 'n mine o năzuință moartă,
Se răstignește 'n pieptu-mi înfrânt un ultim dor.

Cascadă vibrătoare, curg notele de aramă
Din turla — vârf de munte în negură ascuns...
Investmântat în ceață, cu sufletul străpuns,
Mi-ascult povestea vieții ce'n noapte se distramă...

VIRGILIU MOSCOVICI

Strofe dela Nord

Alb

A nins, și funeralli de lumină
S'au săvârșit pe case și cupole
De pare că pe-o pajiște alpină
De edelweiss au răsărit corole.

Căci e un alb curat cum e acela
Ce 'ndoliază floarea de pe culmi
Sau iarna 'ncremenește în capela
Pădurei colonadele de ulmi.

Un alb de neatinși ghetari ce vin
Din lumi ce zac oprite în fiorduri,
Purtând zăpezi cum navelor la borduri
Le-atărnă albatrosul pelerin, Cluj

—Un alb de care par'că te 'ndoiești...
Și în candoarea lui așa integru!
Că 'n patru părți de zare cât privești
De alb, în fața ochilor ți-i negru.

Din el își face așternut pământul
O rezonanță tristă, cum din ceață
O respirare surdă care 'ngheață
Și stăruie în om cu deamănuntul.

De acela par'că—orașu 'ntreg sucombă
Și într'un somn de-aiurea adoarme dus
Cu-acelaș vid pe care-l face-o trombă
Ce-a supt un vas pe mările din sus.

...Când numai soarele rotund și roș
—O rodie scăpată de un val—
Strecoară bun pe gura unui coș
Un vis de biet pribeag meridional.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

Londra, Ianuar 1921

CINEMATOGRAF VECHIU

O firmă pecetluită de rugină. Litere mari, diforme și roșii, atrag ochiul. La „intrare”, o gloată de privitori. Când plouă, apase scurge de pe acoperiș și stropeste obrajii marchizei din „Amor și nebunie”. Proștii au credința că marchiza plânge. Și afișul colorat, rău lipit, se leagănă în bătaia vântului și cei de afară râd și se înghesue: ce va face contele criminal când *va ofla* ?

Înăuntru, câteva scaune de piele și multe, multe, de par'că n'ar avea sfârșit, de lemn; se aplaudă, obicinuit, de câte ori pe pânza albă se ivește câte un ochiu obraznic de mascul sau câte o față naivă de fată bine crescută; se mai aplaudă și la sfârșit, când ea cade în brațele *lui*, iar asiniilor sunt spânzurați.

Cinematograf vechiu, bun și alintător ca o mână: tu sdrobești cu magia priveliștii întreaga dramă. Ștergi, miraculos, durerile și asperitățile: sublim creator de lumi noi, fericite și nici când bănuite.

Când se risipesc năzuințele, în parcul mușcat de toamnă; când răsăritul plânge peste întinderile mute; când te apasă nemărginirile pustii, îndreaptă-ți pașii către casa iubirilor curate și a fericirilor efitin plătite: cinematograful vechiu te va îmbăia cu bogăția valurilor de bucurie și vei fi vesel, și vei fi vioi.

Doamna se va înclina cu grație. Să nu-ți turburi prea mult gândirea. În ochii ei să nu vezi foamea și umilința: doamna e Regina și tânărul palid de lângă ea, pe care îl întâlnești, adesea, sub alte înfățișări, la colțuri de stradă implorându-ți duioșia, e chiar Regele, ilustrul soț și neînvinsul războinic. Cutremură-te: în ritmul sonor și eroic al marșului, omenirea ucide pentru a chezași viața. E morala simplă și adevărată a cinematografului. Fii entuziast, încumetător și tandru: Uite: Regele zâmbește și salută cu arătătorul mulțimea. Ridică-te, emoționat, și salută!

Te-ai întristat. Iată pe amicul care se dă tumba și face să hohotească sala. Iți păstrezi calmul. Ești sceptic. Dar domnul s'a așezat pe joben și l'a turrit. O femeie grasă râde. Un copil râde. Servitorul râde. Și-atunci — ce umilință și ce simplism! — râzi și tu.

Fii fără grijă: nu te-a văzut nimeni.

Cinematograful vechiu are, însă, și un sămbure de fatalitate. Căci *el* a luat-o de acasă, cu fața îmbujorată și, fericit, au trecut pragul cinematografului.

— Tu ai să mă trădezi!

— Nu! Nici odată!

Ea clatină din cap. Odată, nu de mult, a mai auzit cuvintele astea. Era seara și bulevardul gol. El o strângea de mijloc și ofta. A ținut povestea două zile: regimentul a plecat și odată cu el, iubirea *lui* „eternă”!

- Ce păr are contele!
- Seamănă cu al tău!
- Ba cu al tău!
- Ba cu al tău!

Contele a părăsit-o. Ea se otrăvește. E întinsă pe un pat alb, presărat cu flori și cine-va, o bătrână care e prea bună pentru a nu fi muma „nefericitei“, plânge, într'un colț, umilă.

Ah! ce bine e să mori așa! Să fii „nefericită“. Să fii iubitoare și să suporti necredința lui până în ziua când arborii dau muguri și soarele e mai cald! Și să ai flori, flori!

- Tu nu mă iubești?!
- Ești o proastă!
- Ba nu! știu bine! Semeni cu contele trădător.

Și o batistă mică e dusă, de o mână care tremură la ochii umezi.

- Tu nu mă iubești!

Și lumea pleacă dela cinematograful sentimentalizat. Cine-va a risipit prin văzduh miros de Aprilie. Felinarele ard mai trist. Tot trupul ei e numai flori.

A doua zi, bătrâna șchioapă și bolnavă, a găsit-o svârcolindu-se pe scândurile „atelierului de croitorie“, în spasmiile morții: murea ca o contesă de cinematograful. Și contele! Ah! contele care în clipa aceea mână barca pe lacul Cișmigiului alături de guvernanta „șefului“!

Cinematograful vechiu e un bazar: intri pregătit: înșeli pe negustori și treci, cu o voluptate adâncă, pe lângă misterele grațios oferite de pânza minunată. Ești cald și trist? Spintecă-ți inima și presar-o cu petalele durerilor. Vei fi un conte trădător, sau o contesă fizică sinucigașă.

Afișele sunt verzi, lumea nedumerită și în seara care cade, ca un acoperiș de neguri peste oraș, se aude glasul celui care îmbie la „intrare“:

— Senzațional! Sguduitor! Dramă modernă și sublimă! Reprezentația începe!

Cinematograful vechiu are un rival: cinematograful de afară.

I. PELTZ

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU
GHEORGHE ASACHI

— VIATA ȘI OPERA LUI —

Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ“

Prețul Lei 14

Sonete erotice

Pentru Myrtoele

SFINXUL

Uimit privesc la formele-ți rotunde
Și delicate ca o porțelană,
La pielea ți fragedă și diafană,
La chipul luminos, ca scos din unde,

Ești nălucire, vis, chip de icoană,
Ești statuie de marmoră, răspunde?
Ci spune-mi ce minciună se ascunde
În ochiul clar și neclintit subt geană?

Sfinx palid, ne'nțeles și fără viață,
Când mă privești cu ochii tăi de ghiată,
Tăcerea ta de marmoră mă doare...

...Zâmbești?.. E-un fulger nou de auroră...
Șoptești?.. Te miști cu mlădieri ușoare?
...Eu te privesc în lacrimi ca pe-o soră...

NICI-ODATĂ

Așa mi-ai spus atuncea : niciodată !
Și ai nimicrit întreaga mea putere...
Amar a fost paharul plin cu fiere
Intins de mâna ta catifelată.

Cum cred nebunii 'n tragice himere,
În stele unii, alții 'n lumea toată
Credeam în ochii tăi curați de fată
Ce-mi răzvrăteau a gândului tăcere.

Și-acum când singur sunt cu mine însu-mi,
Când gol e visul și amar e plânsu-mi,
Mă urmărește acelaș niciodată...

...În nopți pustii mi-l strigă cucuvele
Iar sus în nesfârșirea nemișcată.
Mi-l scriu cu foc și aur mii de stele...

ION SÂN-GIORGIU

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NATIONAL : SORANA

(Piesă în trei acte de I. Al. Brătescu-Voinești și A. de Herz)

Cu ocazia reprezentării *Bătrânului* s'au făcut discuții doctorale asupra deosebirii dintre teatru și literatură ; acum cred nimerit de a reproduce deci câteva observații critice scrise acum câțiva ani, după premiera *Soranei*. Se va vedea că teatrul nu este *regula ci viața*, pe când literatura se poate îndepărta uneori de viață...

„Subiectul *Soranei* e literatură... Nu e viață ; e literatură generoasă. S'ar putea urmări sub nenumărate forme în atâtea încercări : o ființă care împinge lepădarea de sine până la totala jertfă a fericirii sale pentru liniștea și fericirea altuia.

Dacă scriitorul ar fi fixat-o într'o nuvelă sau roman, am fi putut asculta cu mulțumire și până la urmă această poveste albastră a unui sacrificiu eroic... Ar fi fost literatură pusă în cadre literare și cu mijloace literare : finete de stil, duioșie, generozitate, părți lirice împletite cu părți descriptive, cordialitate și simpatie, cu care de altfel, ne'a obișnuit literatura onestă a d-lui Brătescu-Voinești. La sfârșit, am fi șters o lacrimă discretă pentru această învinsă a vieții, după cum am șters-o după toți înfrânții povestitorului nostru : după *Microbul* sau după *Rizescu*, după *Finuleț* sau după *Pană Trăsnea Sfântul*.

Teatrul e însă altceva. Nu e literatură sentimentală și dulceagă. Cere dintr'odată, ca o supremă condiție, viața. În locul bassoreliefului delicat ce se desfășoară în fantezii de dantelă, avem statua liberă în jurul căreia circulă lumina orbitoare.

Subiectul *Soranei* nu mi se pare, totuși, imposibil. Vina lui nu e atât în premis pe cât e în lipsa de „viață”. El stă ațipit în liniile șterse ale bassoreliefului și nu vrea să se desprindă în statuă rotundă și energică. E o istorioară ducioasă și generoasă fără să fie și o acțiune în care să simți ritmul vieții. N'ai impresia că te afli în fața unor oameni adevărați. Eroii *Soranei* nu trăesc pentru că nu sunt personalizați.

Subiectele se pot discuta : pot fi mai mult sau mai puțin verosimile. Ele pot deveni un obiect de dialectică. În fond însă, subiectele înseamnă atât de puțin ! În teatru, chestiunea e alta : eroii trăesc sau nu ? Și nu e vorba de conflictul în care sunt puși, ci în afară de ori ce conflict. Ajunge o mișcare și câte-va crampeie de frază pentru a vedea dacă un erou trăește sau nu. Un critic obișnuit are îndată o impresie ce nu-l poate înșela. Această impresie e refractară dialecticei. E însă elementul de căpetenie al aprecierii criticului. În *Sorana* d-lui Brătescu-Voinești plutim într'o lume convențională. Plutim în literatură... Eroii n'au fost evocați decât pentru a ilustra un „caz” de jertfă sublimă... N'au însă nume ; nu trăesc decât în funcțiunea unei istorioare.

După cinci sau șase ani *Sorana* revine într'o lumină mai favorabilă. Părând la început de o pură esență romanțioasă, subiectul a devenit totuși acceptabil. Timpul a lucrat pentru dănsul. Primim deci sacrificiul Soranei; spiritul omului se deprinde cu orice. După prima zguduire, în care luciditatea egoismului uman a prătestat cu vehemență, ne-am lăsat bucuros în voia imolărilor sublime...

Eroii n'au părut nici acum destul de individualizați pentru a da impresia vieții; sunt încă în funcția unei anecdote generoase. Piesa a părut totuși mai bine legată, logică după primirea tezei, și cu o excelență ținută literară. A fost și bine jucată și frumos montată...

E. LOVIN ESCU

Teatrul Regina Maria : CIOCOLĂTIERĂ

(LA PETITE CHOCOLATIÈRE) de P. Gavault.

Cele patru acte ale lui Paul Gavault nu se deosebesc prin nimic de piesele de duzină ce se scriu de la o vreme în Franța. Situațiile sunt aproape identice cu cele întâmplate aiurea. O încurcătură burlescă la început, la mijloc o idilă de o dulcegărie de operetă, la sfârșit una sau chiar mai multe căsătorii norocoase și neașteptate.

Spiritul comun nu depășește adesea jocul de cuvinte și indoitele înțeleșuri din cari cel pornografic e mai subliniat. Întâmplător însă câte o ieșire în adevăr spirituală.

Aceasta ca linie generală, ca schelet al piesei. Odată osătura prinsă încarnuirea scheletului se face și mai ușor. Nu e nevoie de prea mulți muschi: o carne flască și veștedă ajunge. Piesele de felul acesta niciodată nu pot avea frăgezimea tinereții. De cele mai de multeori copii cu fețe de bătrâni, ele au și micimea cherestelii celor dintâi și toată banalitatea dresurilor cu cari cei din urmă caută și să-și întindă creșturile obrazului.

În cazul *Ciocolătierii* trebuia ceva care să o întinerească: iată o schițare tugară—în linii frânte și rotunde ce vor să închipue oameni—a câtorva figuri: un pictor ratat și burghez în tot restul traiului său parazită, apoi o fată bogată și capricioasă ce se amorezează pe nepusă masă de cel care o nesocotește.

Se râde totuș—niciodată însă pentru că cea ce se petrece pe scenă e comic, ci pentru că e grotesc și imposibil. E un răs de o spetă inferioară, răsul cu care întâmpini o prostie ce se spune sau se făptuește în preajma noastră. Alții vor fi răsând pentru că poate găsesc vrednic de răs ceace li se oferă. Sunt fericiții cari se mulțumesc cu puțin, sunt bunii clienți ai spectacolelor de acest fel, cei cari fac sălile pline, încurajând pe director.

Suferim de năpădirea gustului plebez în toate manifestările artistice. Se răstoarnă criteriile, iar succesul nu mai e al meritului ci al celor ce plac.

Ciocolatierii i se poate recunoaște această ultimă însușire. Ar putea face chiar serie spre bucuria casei și în ciuda cronicarilor.

Cofeneana cea mică avea o superioritate necontestată asupra *Ciocolatierii*. Permitea lui Iancovescu să se mișteliber, să creeze un rol. Era ca o pastă moale în mâna unui actor bun. Avea apoi și o oarecare atmosferă caldută. *Ciocolatiera* nu are nici atât. Rar s'au văzut sforțări mai lamentabile—deși sunt singurul lucru reușit—ca cele depuse de actori pentru a se scoate ceva. *Ciocolatiera* e o piesă ce nu poate fi ridicată la înălțimea de interpretare a unui actor bun. Nici la nivelul ei jos nu se poate coborî cineva, dacă nu vrea să se piardă în nimicul ei. Sunt piese ce nu se pot interpreta. Ele trebuiesc luate cum sunt. Astfel de farse sunt adevărate probleme pentru actor. Rezolvarea lor stă în mâna celor cari știu să găsească drumul de mijloc.

Actorii de temperament te fac să regreti că li se dă prea puțin (Ovid Brădescu și Mariette Rareș).

Sunt alții cari se disting ușor (P. Bulandra și Iliescu). Chiar cei mediocri în asemenea piese nu se pot plânge că sunt sub nivel. Până și lor li se face cinstea unei mențiuni de onorabilitate.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT

OEDIP LA COLONA

Traducere din grecește

de

MIHAIL IORGULESCU

Editura CASEI ȘCOALELOR

Prețul lei 3.25

A apărut de

Maiorul Gheorghe Brăescu

MAIORUL BOTAN

Schițe umoristice cu o prefață de E. Lovinescu

Editura „VIATA ROMÂNEASCĂ“

Prețul lei 10

A APĂRUT DE :

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

— ROMAN —

Lei 7.50

LULÙ

— ROMAN —

Lei 10

Editura ALCALAY & Co.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

— VERSURI —

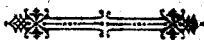

Alexandrina Scurtu: SONETE

A APĂRUT DE :

E. LOVINESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Mincu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Sero, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârșan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni etc.

Lei 10

CRITICE Vol. VI: Revizuiiri literare : Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Semănătorului“, Poezia populară.

Lei 12

Sub tipar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY